

NOSTÀLGICS A LA UNIVERSITAT? (Article publicat a *El Periódico* el dia 15 de gener de 1998)

En una societat satisfeta d'ella mateixa escasseja sovint l'esperit crític, i és difícil, manta vegada, discernir entre el *cofoisme* producte d'una manca de capacitat d'analitzar les situacions —o tal vegada de manca de coratge d'actuar en conseqüència amb les anàlisis fetes— i el convenciment que, certament, és millor no modificar el nostre comportament. Si a un sector social no se li pot aplicar la frase inicial, aquest és, sens dubte, el món universitari i acadèmic en general. La crítica sistemàtica de les pròpies actuacions i institucions és una de les característiques primeres dels acadèmics; una crítica que es torna a vegades dura i agra arran de la incapacitat del mateix acadèmic o del sistema en el qual està immers de provocar els canvis necessaris.

És aquesta una realitat que condueix a vegades a una certa inhibició davant del temor de no ésser comprès per una societat que interpreta negativament la crítica i creu sovint que quan hom practica l'autocrítica és senyal inequívoc que el seu comportament està per sota del dels altres sectors socials. I no és així. El nostre sistema universitari no és pitjor que el polític, el judicial o l'empresarial, per citar uns quants exemples; però és més crític.

M'ha semblat pertinent fer aquesta precisió inicial per poder afirmar sense escrúpols que la institució universitària, de la qual formo part, se'ns ha tornat descaradament conservadora, malgrat que contingui un munt d'ingredients per no ésser-ho: un capital humà intel·lectualment format i una massa d'estudiants en aquella edat en què tot s'hauria de considerar possible. Però, tanmateix, la universitat que veurà néixer aquest tercer mil·lenni és conservadora.

Recordo que feia aquesta afirmació ara fa poc més de deu anys davant d'un claustre de facultat, en un intent d'illusionar tots els estaments implicats en un projecte engrescador de renovació material i conceptual d'allò que haurien d'ésser els ensenyaments universitaris. Era el temps en què uns quants proposàvem una reforma profunda d'aquests ensenyaments, de la seva estructura i dels seus mètodes, que fou àmpliament discutida a l'inici d'aquesta dècada i que ha estat en tot moment qüestionada, tant per aquells que creïem que s'havia d'anar més enllà com pels sectors més immobiliàstes i proteccionistes. Ara, deu anys després, les veus d'aquells que enyoren allò que sempre havíem fet tornen a sentir-se, i no són pocs els que busquen les causes de l'anomenat *fracàs escolar* en la semestralització, en el nombre de crèdits o en el nombre d'alumnes per aula, en comptes d'analitzar la coherència del sistema educatiu de l'Estat espanyol o la incongruència de reformar només alguns aspectes parcials de l'ensenyament, motivada per la incapacitat d'assumir una veritable renovació.

Ens agradi o no, el sistema educatiu no universitari espanyol ha estat ben definit (i quan dic «ben» vull dir «coherentment»; a uns els pot satisfer i a altres no, però coherent ho és) i ha estat assumit i aprovat per les instàncies parlamentàries (que, en un estat de dret, repre-

senten la voluntat dels seus ciutadans). Però el sistema educatiu universitari no: qui ha discutit en profunditat la conveniència d'uns estudis universitaris *aptos per a tothom* (a l'estil nord-americà), o reservats només a aquells que, per la seva capacitat intel·lectual i de treball i per la seva motivació, siguin capaços d'assolir un determinat nivell (a l'estil germànic)?; qui ha discutit en profunditat si els ensenyaments han d'ésser professionalitzats o no? Una universitat al servei de la societat es pot assolir també (i potser més fàcilment) amb uns ensenyaments bàsics, de formació conceptual, d'estructuració del pensament, de raonament intel·lectual i científic, i amb una certa independència dels llocs de treball concrets que hauran de recórrer els futurs llicenciats. En una societat tan canviant com l'actual són més importants la qualitat de les capacitats adquirides i l'habilitat d'adaptar-se a les noves situacions.

No defenso ara l'un model o l'altre, però sí que reclamo una definició d'allò que volem per al nostre país i un comportament coherent. Sembla clar que anem cap a un model (el nord-americà), però no com a conseqüència d'un raonament i una presa de decisió, sinó, més aviat, enduts pel pendent, i moltes vegades a contracor. Això provoca que no hàgim dissenyat uns tercers cicles de qualitat discriminatoris, o uns estudis realment professionalitzats complementaris dels més acadèmics. O que hàgim semestralitzat les assignatures, però no hàgim estat capaços d'adequar els sistemes d'avaluació a aquesta nova estructura: és lícit exigir una expertesa en matèries que requereixen un llarg procés de maduració al cap de quinze dies d'acabar el quadrimestre?; hem configurat uns plans d'estudis tenint en compte, fonamentalment, la formació dels estudiants, o més aviat —d'una manera a vegades subconscient— pensant en interessos corporativistes dels departaments, les unitats o els grups de treball?

Tot aquest nivell d'indefinió està duent la nostra universitat a un estat d'instabilitat que, en ocasions, deixa els seus estudis sotmesos a l'atzar de la rosa dels vents, amb accions individuals sovint contradictòries, i a la tradicional llei del pèndol, que ens fa oscil·lar entre l'elitisme (entès com la necessitat d'assolir nivells de qualitat competitiu) i la voluntat d'absorbir un segment de la nostra societat com més ampli millor i donar-li formació intel·lectual i professional. En tot aquest anar i venir es produeix una inútil pèrdua d'energia i es malversen els limitats recursos humans i materials de què disposem.

Aquestes, i altres, són les preguntes que ens hauríem de fer en plantejar-nos la revisió dels plans d'estudis que vam estrenar fa poc. Atribuir els mals resultats a la renovació estructural feta, amb el desig de retornar allà on érem, és una actitud nostàlgica que només corrobora el conservadorisme del qual parlava. Catalunya ha de trobar els mecanismes adients per fer aquesta reflexió; per fer-ne una anàlisi objectiva i actuar d'una manera conseqüent, amb valentia i una bona dosi d'imaginació. Els acadèmics serem els principals responsables de la formació superior que rebin aquells que hauran de dirigir el país d'aquí a pocs anys.